

Insolubilia. Pierwsze średniowieczne dyskusje na temat antynomii logicznych

Cel naukowy

Projekt skupia się na jednym z najbardziej intrygujących tematów w historii logiki, czyli paradoksach logicznych, znanych w łacińskim średniowieczu jako *insolubilia*. Najbardziej znanym przykładem tego typu antynomii jest paradoks kłamcy: jeśli powiem „Kłamię”, czy mówię prawdę, czy kłamię? – sprzeczność wynika niezależnie od wybranej odpowiedzi.

Paradoks ten fascynował myślicieli od czasów starożytnych do dnia dzisiejszego, lecz zaskakująco niewiele wiadomo o tym, jak rozpoczęła się średniowieczna dyskusja na ten temat i jak rozważano ten problem w XII wieku. Większość badań koncentruje się na późniejszych średniowiecznych tekstach, pozostawiając wczesne etapy debaty – między początkiem XII wieku a połową XIII wieku – w dużej mierze niezbadane. Niniejszy projekt ma na celu wypełnienie tej luki.

Celem naukowym projektu jest odkrycie i zrozumienie, w jaki sposób wczesnośredniowieczni uczeni rozwiązywali i traktowali tego typu paradoksy. Badania będą obejmować nieznane i mało zbadane teksty z XII i początku XIII wieku, analizę różnych strategii rozwiązywania antynomii i próbę zrozumienia, w jaki sposób te dyskusje łączą się zarówno ze starożytnymi źródłami, jak i późniejszymi osiągnięciami średniowiecza. Mają one również na celu interpretację wczesnych teorii w świetle współczesnej logiki.

Planowane badania

Badania będą koncentrować się na kilku kluczowych obszarach:

- **odkrywanie wczesnych źródeł** – zespół będzie szukał pomijanych lub niepublikowanych średniowiecznych tekstów, które wspominają lub omawiają paradoksy, takie jak paradoks kłamcy;
- **analiza argumentów** – teksty te zostaną dokładnie przestudiowane, aby zrozumieć różne strategie, których średniowieczni myśliciele używali do radzenia sobie z paradoksami. Niektóre z tych strategii są niezwykle oryginalne i nie zostały jeszcze w pełni zbadane;
- **łączenie wątków** – projekt będzie badał, w jaki sposób starożytni autorzy, tacy jak Cyceon i Hieronim, mogli wpływać na średniowieczne myślenie i jak wczesnośredniowieczne idee odnoszą się do późniejszych osiągnięć w logice;
- **badanie kontekstów** – paradoksy nie były omawiane tylko w pracach logicznych, lecz pojawiały się również w pismach teologicznych i filozoficznych. Projekt będzie badał, w jaki sposób i dlaczego te paradoksy były używane w różnych kontekstach;
- **współczesne znaczenie** – zespół porówna średniowieczne rozwiązania z nowoczesnymi teoriami w logice, pokazując, w jaki sposób historyczne idee mogą nadal inspirować dzisiejszych myślicieli.

Znaczenie projektu

Chociaż paradoksy logiczne są dobrze znanym tematem w filozofii i logice, wczesnoscholastyczne dokonania są w dużej mierze pomijane. Rozproszone odniesienia do paradoksów w dwunastowiecznych tekstach sugerują, że te antynomie były wówczas omawiane zarówno w szkołach logicznych, jak i w teologii. Ponieważ dyskusje te często pojawiają się w nieoczekiwanych miejscach – takich jak teologiczne kwestie – zostały pominięte we wcześniejszych badaniach. Poprzez systematyczne różnorodnych wczesnych źródeł projekt będzie rekonstruować początki średniowiecznej debaty. Nie tylko wypełni to poważną lukę w historii logiki, ale także rzuci światło na to, jak średniowieczni uczeni myśleli o prawdzie, języku i znaczeniu – kwestiach, które pozostają centralne dla filozofii do dziś.

Spodziewane efekty badań

W zamierzeniu projekt przyniesie kilka ważnych rezultatów:

- lepsze zrozumienie wczesnych strategii argumentacyjnych;
- stworzenie mapy strategii argumentacyjnych stosowanych przez wczesnych myślicieli do rozwiązywania paradoksów, pokazującej, jak te idee ewoluowały w czasie i w różnych dyscyplinach;
- nowe spojrzenie na wzajemne oddziaływanie logiki, filozofii i teologii we wczesnym średniowieczu;
- nowe spojrzenie na dynamikę intelektualną wczesnej scholastyki i rolę paradoksu w kształtowaniu dociekań filozoficznych;
- studium porównawcze łączące wczesnośredniowieczne teorie zarówno z późniejszą logiką średniowieczną, jak i współczesnymi podejściami;
- stworzenie ogólnodostępnej bazy wczesnośredniowiecznych tekstów omawiających paradoksy, oferującej edycje odpowiednich fragmentów i tłumaczenia.

Badania dają nadzieję nie tylko na pogłębienie wiedzy na temat logiki średniowiecznej, ale także na dostarczenie cennego źródła inspiracji dla myśli współczesnej.